

ความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและการเข้าร่วมแรงงานของผู้สูงอายุ

ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลให้สัดส่วนของผู้สูงอายุที่เป็นภาระเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10 ในปี 2533 เป็นร้อยละ 12 ในปี 2543 และคาดว่าจะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นร้อยละ 15 ในปี 2548 อัตราการเป็นภาระที่เพิ่มสูงขึ้นนี้ จะมีผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม ดังนั้นผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หรือมีรายได้เพื่อยังชีพด้วยตนเองให้มากขึ้น อย่างไรก็ตามในสังคมไทย มีผู้สูงอายุที่ไม่ได้เป็นภาระของครอบครัวและสังคมทั้งหมด การสำรวจภาวะการมีงานทำของประชากรทั่วราชอาณาจักร สำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี 2541-2543 พบว่า มีผู้สูงอายุที่ยังทำงานหรือเข้าร่วมแรงงาน ร้อยละ 32.4, 31.5 และ 31.0 ในปี 2541-2543 ตามลำดับ หรือผู้สูงอายุประมาณ 1 ใน 3 ยังเข้าร่วมในแรงงาน โดยเฉพาะเข้าร่วมในกำลังแรงงานสูงกว่าเพศหญิงประมาณ 2 เท่า ผู้สูงอายุในเขตชนบททำงานมากกว่าในเขตเมือง กลุ่มอายุที่ยังทำงานอยู่มากคือ อายุ 60-69 ปี โดยผู้สูงอายุที่ทำงานอยู่กว่าครึ่งทำงานในภาคเกษตรในที่ดินของตนเอง และทำธุรกิจให้ครัวเรือน มีเพียงร้อยละ 10 ที่เป็นลูกจ้างภาคเอกชน

การสำรวจของกรมประชาสงเคราะห์ ปี 2543 พบว่ามีผู้สูงอายุประมาณร้อยละ 10 หรือ ประมาณ 5 แสนคน ที่ได้รับผลประโยชน์จากระบบบำเหน็จ/บำนาญจากภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน มีผู้สูงอายุที่ยากจนไร้ที่พึ่งอีกประมาณ 4 แสนคนที่ได้รับการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพจากราชการเดือนละ 300 บาท **ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามีผู้สูงอายุอีกจำนวนมากที่ขาดหลักประกันด้านรายได้โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ (เช่น ผู้ที่ทำงานในภาคเกษตร ลูกจ้างรายวัน ผู้ประกอบอาชีพส่วนตัว หรือธุรกิจครอบครัว) เป็นต้น รวมทั้งผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงาน** แหล่งรายได้ที่สำคัญที่สุดของผู้สูงอายุไทยมาจากบุตร โดยเฉพาะผู้สูงอายุสตรีที่มีรายได้ส่วนใหญ่มาจากบุตร และคู่สมรส ส่วนผู้สูงอายุชายมีแหล่งรายได้ที่สำคัญมาจากการทำงาน บำเหน็จ/บำนาญ เงินออมหรือดอกเบี้ย ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโอกาสในการเข้าร่วมแรงงานของผู้สูงอายุก็มีทั้งปัจจัยด้านอุปสงค์ของตลาดแรงงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงสร้างของงานทั้งในภาคราชการและภาคเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่ไม่รับผู้เกษียณอายุเข้าทำงาน ส่วนปัจจัยด้านอุปทานคือด้านผู้สูงอายุเอง ได้แก่ สุขภาพอนามัย ความจำเป็นทางเศรษฐกิจ (เช่น หนี้สิน เป็นผู้หารายได้หลักของครัวเรือน) และการศึกษา เป็นต้น

ดังนั้นการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ขาดหลักประกันของรายได้ทำงาน ก็เป็นแนวทางหนึ่งในการลดภาระของครอบครัวและสังคม นอกจากนี้เพื่อประกันความมั่นคงด้านรายได้ของผู้สูงอายุ รัฐบาลจะต้องดำเนินการ 1). ส่งเสริมการออมทรัพย์ของผู้ที่อยู่ในวัยแรงงาน โดยเฉพาะผู้ที่ทำงานในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ ลูกจ้างในสถานประกอบการขนาดเล็ก และสตรี 2). สนับสนุนให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมในแรงงาน โดยการให้มีโครงการเกษียณอายุที่ยืดหยุ่น และส่งเสริมการทำธุรกิจส่วนตัว โดยรวมกลุ่มกัน เพื่อทำโครงการหรือกิจกรรมเสริมรายได้ โดยรัฐอาจสนับสนุนด้านเงินทุน และการพัฒนาทักษะ 3). ทบทวนความช่วยเหลือหรือผลประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับ เช่น การขยายความครอบคลุมของการประกัน หรือการช่วยเหลือผู้สูงอายุกลุ่มต่างๆ การเพิ่มวงเงินช่วยเหลือรวมทั้งการหารูปแบบใหม่ของการเสริมสร้างความมั่นคงด้านรายได้

กุศล สุนทรธาดา

จรรยาบรรณนักวิจัย ความยินยอม (พร้อมใจ) ที่จะเป็นอย่าง

มีงานวิจัยจำนวนมากทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ใช้คนเป็นตัวอย่างโดยที่คนผู้นั้นไม่รู้เลยว่าตนเองกำลังเป็นตัวอย่างของการวิจัยอยู่ งานวิจัยทางวิทยาศาสตร์หลายโครงการใช้คนเป็นตัวอย่างทดลองยาหรือ สารเคมีโดยที่ผู้วิจัยไม่ได้บอกล่วงหน้าเกี่ยวกับการทดลองนั้น หรือบอกแต่บอกไม่หมด ไม่ได้อธิบายให้ผู้จะเป็นตัวอย่างเข้าใจถึง "ความเสี่ยง" ที่อาจเกิดขึ้น และไม่ได้บอกสิทธิที่จะถอนตัวออกจากความเป็นตัวอย่าง ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ นักวิจัยอาจเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ โดยที่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่รู้เลยว่านักวิจัยจะถามอะไรไปทำไม **ไม่ว่านักวิจัยจะเอาคำตอบของตนไปทำอะไรและไม่ได้รู้ว่าตนเองมีสิทธิอย่างไรในการที่จะตอบหรือไม่ตอบ คำถามเหล่านั้น**

งานวิจัยที่ไม่เปิดโอกาสให้ตัวอย่างได้รู้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในการวิจัยนั้น ถือเป็นงานวิจัยที่ผิดจรรยาบรรณผิดตรงที่นักวิจัยไม่เคารพในความเป็นคนของตัวอย่าง

ปัจจุบัน ถือเป็นหลักสากลว่างานวิจัยที่ใช้คนเป็นตัวอย่าง จะต้องมีการ "กระบวนการที่ให้ผู้จะเป็นตัวอย่างได้รับข้อมูลและยินยอมพร้อมใจที่เข้าร่วมงานวิจัยนั้น" กระบวนการนี้ ภาษาอังกฤษใช้คำว่า "Informed consent" ซึ่งมี "แบบฟอร์มแสดงความยินยอม" (Consent form) เป็นเอกสารประกอบที่สำคัญ เอกสารที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยและกระบวนการที่จะได้รับความยินยอมพร้อมใจจากตัวอย่าง มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ (1) ข้อมูล (2) ความเข้าใจ (3) ความสมัครใจ

ข้อมูล นักวิจัยต้องให้ข้อมูลเพียงพอที่ตัวอย่างจะใช้ในการตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมงานวิจัยนั้นได้ ข้อมูลสำคัญคือ วัตถุประสงค์ วิธีการวิจัย ความเสี่ยงและผลประโยชน์ที่อาจมี และข้อความที่เปิดโอกาสให้ถามเมื่อสงสัย และถอนตัวจากงานวิจัยเมื่อไรก็ได้ แม้งานวิจัยบางโครงการจะให้สิ่งตอบแทนแต่ต้องมีข้อมูลให้ตัวอย่างได้ทราบถึงความเสี่ยงและลักษณะของการเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ

ความเข้าใจ วิธีการที่จะสื่อข้อมูลสำคัญต่างๆ กับเนื้อหาของข้อมูล นักวิจัยจะต้องไม่ใช้วิธีบอกข้อมูลอย่างรวกๆ และตัดโอกาสได้ซักถาม นักวิจัยจะต้องชี้แจงข้อมูลด้วยภาษาและวิธีการที่เหมาะสมกับระดับสติปัญญา ความรู้ ความสามารถและวัยของตัวอย่าง นักวิจัยต้องพยายามให้ตัวอย่าง เข้าใจข้อมูล และมีโอกาสซักถามให้พอสงสัยเกี่ยวกับการวิจัยนั้น หากตัวอย่างมีความสามารถจำกัด เช่น ยังเป็นเด็ก หรือพิการ นักวิจัยต้องใช้วิธีการพิเศษ เช่น ขอความยินยอมพร้อมใจจากผู้ปกครองของตัวอย่างนั้น

ความสมัครใจ ความยินยอมพร้อมใจจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเป็นไปโดย "ความสมัครใจอย่างแท้จริง" ต้องไม่มีการบังคับ หรือใช้อิทธิพล การบังคับหมายถึงการข่มขู่ว่าตัวอย่างจะเป็นอันตรายหรือเสียประโยชน์ถ้าไม่เข้าร่วมการวิจัย อิทธิพลหมายถึงการซื้อเสนอเป็นรางวัล ไม่ว่าจะเงินหรือสิ่งของเพื่อแลกกับข้อตกลงที่จะเข้าร่วมงานวิจัย นักวิจัยจะต้องประกันได้ว่า การตัดสินใจที่จะอนุญาตให้นักวิจัยใช้เขาเป็นตัวอย่างต้องเป็นความสมัครใจอย่างแท้จริง และตัวอย่างได้เข้าใจแล้วว่าเราสามารถถอนตัวจากการวิจัยเมื่อใดก็ได้

ลายมือชื่อของตัวอย่างที่เซ็นลงในแบบฟอร์มไม่สำคัญเท่าการปฏิบัติให้เป็นไปตามองค์ประกอบทั้งสามของกระบวนการนี้ และสิ่งสำคัญที่สุด คือ นักวิจัยต้องมีจรรยาบรรณ เคารพในความเป็นคนของตัวอย่าง

ปราโมทย์ ประสาทกุล

คณะกรรมการจริยธรรมในการวิจัย (กจว.)

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล